

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2018-4-62-9>
УДК 338.2

Поляков П.А.
аспірант кафедри фінансів
та інноваційного менеджменту,
Вінницький національний технічний університет

ДЕТЕРМІНАНТИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено проблематичні аспекти забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств в сучасних умовах функціонування. Розкрито вплив економічної політики країни на економічну безпеку підприємств промисловості. Охарактеризовано фактори, які формують рівень економічної безпеки, з урахуванням специфіки діяльності машинобудівних підприємств. Наведено заходи, яких необхідно вжити задля посилення економічної безпеки сучасних підприємств. Напрямок розвитку підприємств машинобудівної галузі під впливом дії різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів з відповідним позитивним чи негативним характером є впорядкування заходів з підвищення рівня економічної безпеки. Окреслено напрями запобігання ризикам на фінансово-економічну безпеку промислового підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, промислові підприємства, фактори впливу на економічну безпеку, заходи зростання безпеки підприємства, ризики діяльності.

В статье исследованы проблематичные аспекты обеспечения экономической безопасности отечественных предприятий в современных условиях функционирования. Раскрыто влияние экономической политики страны на экономическую безопасность предприятий промышленности. Охарактеризованы факторы, которые формируют уровень экономической безопасности, с учетом специфики деятельности машиностроительных предприятий. Приведены меры, которые необходимо принять для усиления экономической безопасности современных предприятий. Направлением развития предприятий машиностроительной отрасли под влиянием действия различных внутренних и внешних факторов с соответствующим положительным или отрицательным характером является упорядочение мер по повышению уровня экономической безопасности. Определены направления предотвращения рисков на финансово-экономическую безопасность промышленного предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, промышленные предприятия, факторы влияния на экономическую безопасность, меры роста безопасности предприятия, риски деятельности.

Poliakov Pavlo. DETERMINANTS OF ENHANCEMENT OF THE ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISE

The problematic aspects of ensuring the economic security of domestic enterprises in modern conditions of functioning are investigated in the article. The influence of the country's economic policy on the economic security of industrial enterprises is disclosed. The problem of forming the proper level of economic security of the enterprise under the influence of integration processes, the rapid changes in financial and economic activity is becoming increasingly relevant. Characterized by factors that shape the level of economic security taking into account the specifics of the activity of machine-building enterprises. The problem of ensuring the economic security of the enterprise in the modern market is a very high priority. This is due to many factors. The measures to be taken in order to strengthen the economic security of modern enterprises are presented. The directions of risk prevention for the financial and economic security of an industrial enterprise are outlined. The perspective direction of development of the enterprises of the machine-building industry, under the influence of various internal and external factors with the corresponding positive or negative character, is to streamline measures to increase the level of economic security. Consequently, we can conclude that the enterprises of the machine-building industry should pay much attention to the formation of a system of management of economic security, which will provide its necessary level and will promote stable and effective activity of the subject. The direction of development of the enterprises of the machine-building industry, under the influence of various internal and external factors with an appropriate positive or negative character, is to streamline measures to increase the level of economic security. In the aspect of the influence of internal determinants of ensuring economic security, it is necessary to make organizational changes in the structural components of the management system.

Key words: economic security, industrial enterprises, factors of influence on economic safety, measures of increase of enterprise safety, operational risks.

Постановка проблеми. Умови, в яких сьогодні функціонують вітчизняні промислові підприємства, вимагають від менеджерів постійного пристосування до змін процесів господарювання. Проблематика формування належного рівня економічної безпеки підприємства під впливом інтеграційних процесів, швидкоплинних змін ведення фінансово-господарської діяльності набуває все більшої актуальності. Для управлінського персоналу більшості підприємств важливо не тільки забезпечити стабільну діяльність за нинішніх умов, але й розвивати власний стратегічний потенціал, досягати поставлених стратегічних цілей. Це є можливим лише за умови зібрання всієї необхідної інформації, опрацювання даних, виокремлення найважливіших для проведення аналізу з метою оцінювання забезпечення економічної безпеки та прийняття ефективних управлінських рішень. Тобто визначення всіх детермінантів впливу на економічну безпеку підприємства дасть змогу виокремити саме ті, які сприятимуть її підвищенню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретико-методологічних підходів до забезпечення економічної безпеки, формування системи управління

нею, визначення чинників, що впливають на рівень економічної безпеки підприємств стало об'єктом вивчення багатьох вітчизняних та іноземних науковців, таких як О. Бойкевич, І. Бланк, В. Валіков, Т. Васильців, Т. Гринько, Б. Данилишин, В. Онищенко, Н. Капустін, Ж. Костюк, А. Лаптев, О. Макеєва, О. Носирев, Н. Чаленко, В. Чубай, І. Шевчук, Т. Сак, О. Сумець, О. Судакова, В. Сорокіна, Б. Тумар.

З огляду на актуальність тематики дослідження потребують подальшого наукового опрацювання детермінанти, які впливають на підвищення рівня економічної безпеки промислових підприємств за сучасних умов ведення бізнесу.

Мета статті полягає в дослідженні всіх чинників впливу на забезпечення відповідного рівня економічної безпеки з метою виокремлення напрямів підвищення її рівня в умовах швидкоплинних змін ведення фінансово-господарської діяльності та потреби зростання конкурентних переваг продукції промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Серед внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства, які можуть виникати з боку персоналу, слід виділити недостатню кваліфікацію

співробітників, слабку організацію системи управління персоналом, слабку організацію системи навчання, неефективну систему мотивації, зниження кількості раціоналізаторських пропозицій та ініціатив, відхід кваліфікованих співробітників, орієнтацію співробітників на вирішення внутрішніх тактичних завдань, орієнтацію співробітників на дотримання інтересів підрозділу, слабку корпоративну політику або взагалі її відсутність, неякісну перевірку кандидатів під час приймання на роботу. Значною загрозою фінансовій складовій економічній безпеці машинобудівного підприємства необхідно вважати недостатній контроль структури вкладень підприємства, співвідношення частин фінансового портфеля з ризикованості та дохідності його складових, а також низький рівень контролю над усіма аспектами його господарської діяльності [1, с. 17].

Проблема забезпечення економічної безпеки підприємства на сучасному ринку є досить пріоритетною. Це обумовлене багатьма факторами. До основних можна віднести збільшення випадків рейдерських атак на підприємства, зростання корупції в країні, необхідність реструктуризації компанії у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій, необхідність підвищення позицій компанії на ринку та її конкурентоспроможності. Саме непередбачуваний стрімкий розвиток діяльності підприємств на сучасному ринку приводить до їх певних матеріальних збитків або взагалі до повного банкрутства. Отже, актуальність цієї проблеми є досить високою, тому варто їй приділити особливу увагу, адже її своєчасне виявлення захистить організацію від певних ризиків та загроз, а також забезпечить стабільність та ефективне функціонування компанії [2, с. 31].

Як засвідчує історичний досвід, актуальність питання економічної безпеки набуває особливої ваги для країн, які перебувають у стані трансформаційної кризи. Для цього явища характерне загострення суперечностей, які створюють кризові ситуації. Глибина й характер розвитку кризи можуть поставити під загрозу саме існування соціально-еко-

мічної системи країни, тому в період внутрішньо суспільних та зовнішньополітичних загострень важливо забезпечити економічну безпеку країни та, відповідно, підприємств промисловості. Економічні інтереси, що трансформуються в цілі державної економічної політики, виносяться державними інститутами на світову арену, де формується міжнародна економічна політика та виявляється конфліктність міжнародних економічних відносин. Якщо для держави характерний стан нестабільності її економічного базису, суперечливість економічних інтересів різних соціальних груп, то конфліктність відносин на внутрішньо економічному рівні ускладнюється. Такі суперечності стають джерелом потенційної небезпеки для суспільства, країни, підприємств [3, с. 207].

Один з найістотніших впливів на формування економічної безпеки підприємства здійснює держава. Використовуючи прямі та непрямі прийоми втручання, держава впливає на економічний та соціальний розвиток країни. Спільною проблемою для підприємства та держави є економічна безпека. Проблема полягає в тому, що під час створення основи для економічної безпеки державі потрібно не завдати шкоди діяльності підприємства. Через відсутність законів, які б однозначно регламентували діяльність та захист підприємств, цей факт змушує їх вдаватися до неправомірних дій для того, щоб захистити себе, хоча в Конституції України згадується, що держава повинна дбати як про власну економічну безпеку, так і про захист прав усіх суб'єктів, зокрема тих, що провадять підприємницьку діяльність. Сьогодні головними проблемами підприємств у сфері економічної безпеки є неконтрольована приватизація, банкрутство неефективних підприємств, які не витримують ринкової, зокрема недобросовісної, конкуренції, відсутність прозорої податкової системи. Крім того, потреба ефективної кадрової політики є першочерговою для функціонуючих підприємств [4, с. 235].

Наслідками зміни сфер та способів державного регулювання діяльності промислових підприємств є значне посилення впливу

зовнішнього середовища, перетворення його на головний детермінант, що обумовлює стратегію та ділову політику підприємства. До детермінантів зовнішнього середовища, що впливають на ефективність функціонування машинобудівного підприємства, належать ті, на які підприємство не може впливати самостійно, якими воно не управляє. Вони впливають на діяльність підприємства прямо або опосередковано. Під впливом зовнішнього середовища змінюються мета діяльності, виробнича база, управління підприємством, організація виробництва, праці та управління, відбуваються основні процеси, що забезпечують розширене відтворення капіталу (інноваційні, інвестиційні), формуються ринкові позиції підприємства.

Взаємодію системи управління промисловими підприємствами України із зовнішнім середовищем на сучасному етапі можна охарактеризувати як складну та невизначену, що обумовлене складністю та нестійкістю зовнішнього середовища, відсутністю цілісного підходу до діагностики стану зовнішнього середовища, відсутністю чіткого уявлення про сильні та слабкі аспекти кожного підприємства, відсутністю адаптаційних механізмів впровадження зарубіжного досвіду управління підприємствами [5, с. 48].

Загалом фактори, що впливають на економічну безпеку промислових підприємств, можна розділити на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори – це фактори впливу на економічну безпеку підприємства, які виникають всередині підприємства, тобто у внутрішньому середовищі діяльності підприємства. До внутрішніх факторів належать фінансові, трудові та технологічні фактори. Зовнішні фактори – це фактори впливу на економічну безпеку підприємства, які виникають у середовищі, що оточує підприємство, тобто у зовнішньому середовищі діяльності підприємства. Вони поділяються на фактори прямого та непрямого впливу. Фактори прямого впливу безпосередньо впливають на економічну безпеку підприємства, до них належать професійні спілки, постачальники, споживачі, конкуренти, посередники, органи

державного управління, кримінальні структури. Фактори непрямого впливу опосередковано впливають на економічну безпеку підприємства. Це такі фактори, як науково-технічний прогрес, економічне зростання, політична ситуація, міжнародні відносини [6, с. 123].

До основних шляхів запобігання внутрішнім загрозам фінансово-економічній безпеці підприємства належать:

- зростання інтенсивності використання активів, скорочення рівня морального та фізичного зносу основних фондів, збільшення ресурсовіддачі та прискорення оборотності коштів, інвестованих в активи, для зміцнення такої функціональної складової фінансово-економічної безпеки, як техніко-технологічна;

- вжиття заходів, спрямованих на забезпечення достатнього рівня ліквідності, підвищення ефективності використання власного капіталу через збільшення до достатнього рівня величини отриманого чистого прибутку, скорочення економічної залежності від кредиторів задля скорочення небезпеки фінансової складової;

- скорочення кількості вимушених відпусток персоналу, зменшення частки працівників пенсійного віку, стимулювання трудової активності персоналу, залучення кваліфікованої робочої сили для забезпечення такої функціональної складової фінансово-економічної безпеки, як кадрова.

Реалізація означених шляхів запобігання внутрішнім загрозам фінансово-економічній безпеці підприємства передбачає вжиття відповідних заходів. Заходи для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам також розрізнятимуться в межах кожної окремої складової фінансово-економічної безпеки підприємства.

Основні заходи для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам техніко-технологічної складової слід розділити за основними та оборотними засобами. Запобігання внутрішнім загрозам техніко-технологічної складової в розрізі основних засобів стає можливим за таких умов, як звільнення

підприємства від зайвого обладнання, машин та інших основних засобів чи здачі їх в оренду; своєчасне та якісне проведення планово-запобіжних та капітальних ремонтів; придбання високоякісних основних засобів; підвищення рівня кваліфікації обслуговуючого персоналу; своєчасне оновлення (особливо активної частини) основних засобів з метою недопущення надмірного морального та фізичного зносу; підвищення коефіцієнта змінності роботи підприємства, якщо в цьому є економічна доцільність; підвищення якості підготовки сировини та матеріалів до процесу виробництва; підвищення рівня механізації та автоматизації виробництва; забезпечення там, де це економічно доцільно, централізації ремонтних служб; підвищення рівня концентрації, спеціалізації та комбінування виробництва; впровадження нової техніки та прогресивної технології; вдосконалення організації виробництва й праці з метою скорочення втрат робочого часу [7, с. 173].

Висновки. Перспективним напрямом розвитку підприємств машинобудівної галузі під впливом дії різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів з відповідним позитивним чи негативним характером є впорядкування заходів з підвищення рівня економічної безпеки. Отже, можна дійти висновку, що на підприємствах машинобудівної галузі слід велику увагу

приділяти формуванню системи управління економічною безпекою, яка забезпечуватиме її необхідний рівень та сприятиме стабільній ефективній діяльності суб'єкта. Формуючи таку систему управління економічною безпекою підприємства, менеджери стикаються з низкою проблем, особливо щодо інформаційного забезпечення, опрацювання факторів впливу на економічну безпеку, виокремлення основних детермінант, які сприятимуть удосконаленню управління економічною безпекою на промисловому підприємстві. Для покращення функціонування системи управління економічною безпекою важливо приділити увагу оцінюванню детермінант впливу на неї та розвитку тих, які позитивно впливатимуть на діяльність. Такі управлінські дії проводяться одночасно з формуванням управлінських рішень щодо зниження впливу негативних факторів на економічну безпеку, реалізацією рішень та контролем за їх виконанням. В аспекті впливу внутрішніх детермінантів забезпечення економічної безпеки необхідним є внесення організаційних змін в структурні складові системи менеджменту. Щодо зовнішніх детермінантів забезпечення економічної безпеки, то на підприємстві відповідні відповідальні особи мають розробляти заходи для швидкого адаптування до змін функціонування впливу факторів зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Валіков В., Македон В. Економічна безпека підприємства в концепті процесного управління. *Нобелівський вісник*. 2017. № 1(10). С. 12–22.
2. Управління економічною безпекою суб'єктів мікро- та макrorівня в умовах євроінтеграції України: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (31 травня 2016 р., м. Львів). Львів: Львівський інститут менеджменту, 2016. 170 с.
3. Сорокіна В. Теоретико-правові засади економічної безпеки. *Державне будівництво та місьцеве самоврядування*. 2016. Вип. 31. С. 205–217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2016_31_20.
4. Юрович Л. Економічна безпека підприємства: сутність, чинники впливу, основні проблеми. 66-та студентська науково-технічна конференція: збірник тез доповідей. Львів: Львівська політехніка, 2009. С. 234–237.
5. Носирев О. Вплив зовнішніх факторів на фінансові результати машинобудівних підприємств України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 10(2). С. 47–51.
6. Костюк Ж. Підходи до підвищення економічної безпеки підприємств залізничного транспорту. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. Вип. 49. С. 121–127.
7. Чаленко Н. Шляхи запобігання внутрішнім загрозам фінансово-економічній безпеці підприємства. *International scientific journal*. 2015. № 9. С. 171–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_9_40.